
A HELYI ADÓZTATÁS SAJÁTOSSÁGAI MAGYARORSZÁGON

PARTICULARITY OF LOCAL TAXATION IN HUNGARY

Éva DARABOS

Institute of Accounting and Finance, Faculty of Economics and Business,
University of Debrecen

Abstract

A possible alternative of involving resources required for carrying out the municipal tasks is to introduce local taxes which allows the municipalities to manage themselves financially alone. Aim of the treatise is to present the development in number of municipalities introducing local taxes, the role of own revenues and local taxes in the budget of municipalities, highlighting the development in amount of the business tax by settlement type. Based on the data, it can be stated that there has been a significant change in the structure of budget of municipalities since 2008, the local taxes play a decisive role, those ones serve as important sources of funding in addition to the decreasing state aid.

Key words: *budget of municipalities, own revenues, local taxes.*

Abstract

Az önkormányzati feladatellátáshoz szükséges erőforrások bevonásának egyik lehetséges alternatívája a helyi adók bevezetése, amely lehetővé teszi az önkormányzatok számára, hogy pénzügyileg önállóan gazdálkodjanak. A tanulmány célja bemutatni a helyi adót bevezető önkormányzatok számának alakulását, a saját bevételek, a helyi adók szerepét az önkormányzatok költségvetésében, kiemelve az iparüzési adó összegének település típusonkénti alakulását. Az adatok alapján megállapítható, hogy önkormányzatok bevételeinek szerkezetében jelentős változás következett be 2008-óta, a helyi adók meghatározó szerepet töltenek be a települések költségvetési bevételei között, a finanszírozás fontos forrásául szolgálnak a csökkenő állami támogatások mellett, ezzel együtt csökkent az önkormányzatok pénzügyi önállósága is.

Kulcsszavak: *önkormányzati költségvetés, saját bevételek, helyi adók*

JEL Classification: G28, H26, H61

Bevezetés

Az elmúlt években kiemelt figyelem övezte a helyi önkormányzatok gazdálkodását az EU és az OECD országokban egyaránt. Egyrészt a 2008-ban kirobbant pénzügyi válság a legtöbb országban az önkormányzati szektort is érintette, másrészt

a központi és a helyi kormányzati szintek között a feladat- és forráselosztás rendszerében átalakulások mentek végbe a legtöbb országban. A téma hazai és nemzetközi tapasztalatait számos szerző feldogozta (Bordás, 2015; Fellegi, 2012; Halmosi, 2013; Horváth et al., 2014; Lentner, 2015; Sivák, 2014; Charlot, 2013; Bailey et al, 2009). A kutatás során bemutatjuk a magyar önkormányzatok helyi adóztatásának főbb jellemzőit, elemezzük az önkormányzatok költségvetési bevételeinek alakulását, külön vizsgáljuk a helyi adók, illetve az iparüzési adók szerepét, rámutatunk a helyi adóztatás néhány sajátosságára. Az elmúlt években többször történt az önkormányzatok gazdálkodását érintő törvényi változás, azonban nem törekszünk a szabályozás változásának – annak összetettsége miatt – részletes bemutatására. A magyar önkormányzati rendszer szabályozását korábban a források és feladatok decentralizációja jellemezte, 2011-től egyre inkább az állami szerepvállalás került előtérbe, ezzel is csökkentve a helyi önkormányzatok pénzügyi önállóságát.

Anyag és módszertan

A tanulmány elsősorban hazai és külföldi szakirodalmi bázisra, valamint a témához kapcsoló statisztikai adatok feldolgozására, elemzésére épül.

Az EU-hoz való csatlakozás a magyar jogrendszer harmonizációját követelte meg, ezért röviden bemutatjuk a közvetlen és a közvetett adók esetében az uniós elvárásokat. Ezt követően a helyi adóztatás főbb lépéseit, illetve a helyi adókat bevezető önkormányzatok számát, a helyi adók formáit, az önkormányzatok által bevezetett adónemeket ismertetjük. A helyi adók egyre nagyobb szerepet játszanak az önkormányzatok költségvetésében, ezért elemezzük a helyi adók, a saját bevételek, a költségvetési bevételek összegének és arányainak alakulását, rámutatva az eltérések okaira. A helyi adókon belül jelentős szerepe van a vállalatok által fizetett helyi iparüzési adónak, statisztikai adatok alapján település típusonként megvizsgáljuk az adónem összegének alakulását, valamint régiókénti eltérésekre is rámutatunk.

Az elemzés az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR), a Magyar Államkincstár (MÁK) és az Állami Számvevőszék adatai alapján készült.

Eredmények

1. Adóharmonizáció

A nemzetközi adózás egyik legfontosabb fogalma az adóharmonizáció. Az 1990-es évek második felétől felgyorsult a magyar adópolitika tudatos alkalmazása az Európai Unió követelményeihez, ami az első lépés volt a csatlakozási tárgyalások elkezdéséhez. A jogharmonizáció során törekedni kell arra, hogy a hazai adózási feltételek alakítása az európai tagországok adópolitikai megoldásaihoz ne csak költségvetési érdekből történjen, hanem a gazdaságpolitika más területeinek a prioritását is tükrözze. Az adóharmonizáció több törvénytől megjelenik, nem csak a közvetlen adóknál (áfa, jövedéki adó), hanem a közvetett adóknál, a költségvetési támogatásoknál is. (Földes, 2005)

Az európai harmonizáció sarkalatos pontja a közvetlen adók harmonizációja területén a káros adóverseny elleni fellépés a tagállamokban. Az adóharmonizáció célja, eredménye a nemzetközi kapcsolatokból és a nemzeti adórendszerek különbségéből vagy éppen azonos módszerek alkalmazásából eredő adójogi konfliktu-

sok felszámolása az egységes piac kialakítása és működése érdekében. Az Európai Unió a tagállami adórendszerekbe teljes beavatkozást nem gyakorol, de negatív folyamatok és a kettős adóztatás elkerülése, valamint az egységes belső piac működésének biztosítása érdekében él a jogharmonizáció befolyásoló eszközeivel. (Erdős, 2012; 2009)

A közvetlen adók vonatkozásában a szabályok kevésbé harmonizáltak, mint a közvetett adók esetében. Ezen adók kapcsán nem a harmonizáció, hanem a koordináció a jellemző, aminek oka az, hogy az Európa Bíróság határozatai mutatnak irányt arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet, vagy éppen nem lehet a közvetlen adót szabályozni. Azért fontos megemlíteni, mivel a közvetlen adók esetén – különös tekintettel – a helyi adók terén nincsenek uniós elvárások a négy szabadság elv érvényesülésén kívül. Ez az oka annak, hogy a helyi adó az egyik legfontosabb eszköz, minden tagállam számára szándékainak megfelelően alakíthatja ki saját adórendszerét. A helyi adókra a diszkrimináción túl más elvárás nem is vonatkozik, ami nagy mozgásteret ad a jogalkotók, illetve a települések számára. (Deák, 2013; Hamburger, 2002; Erdős, 2009)

A helyi adók jelentősége az OECD-országokban is jelentős, a helyi adózásban a vagyonadózás került előtérbe. A helyi adó-reformok központi kérdése: egyrészt hogyan lehet az egyes adónemek és az igénybe vett szolgáltatások között kapcsolatot teremteni, másrészt a központi és a helyi adók közötti egyensúly megteremtése. (OECD, 2013a) Emellett az OECD-országok többségében kiemelt kérdés pl. az oktatási feladatok decentralizációja is. (OECD, 2013b)

2. Helyi adók bevezetése

A helyi adó bevezetésének célja az önkormányzat önállóságának biztosítása és a helyi adóztatási jog gyakorlása. Az 1990. C. törvény a helyi adókról (Htv.) felhatalmazta az önkormányzatokat a helyi adóztatási jog gyakorlására. A törvényben meghatározott adónemeket, illetékességi területükön rendelet útján vezetik be. Az új rendszer az önkormányzatokat nagyobb önállóságra és több feladatellátásra kényszerítette. Az önkormányzatok számára nélkülözhetetlen volt egy új rendszer kidolgozása, melynek kiépítése során figyelemmel kellett lenniük a helyi sajátosságokra, hogy a Htv. alapján megalkossák a saját rendeleteiket. A rendeletek megalkotása során meg kellett határozniuk a bevezetendő adónemeket, az adómértékeket, valamint ki kellett jelölniük az adómentességet érintettek körét. Tehát a helyi adók megállapítási joga 1990-től mondhatni hagyományok nélkül történt.

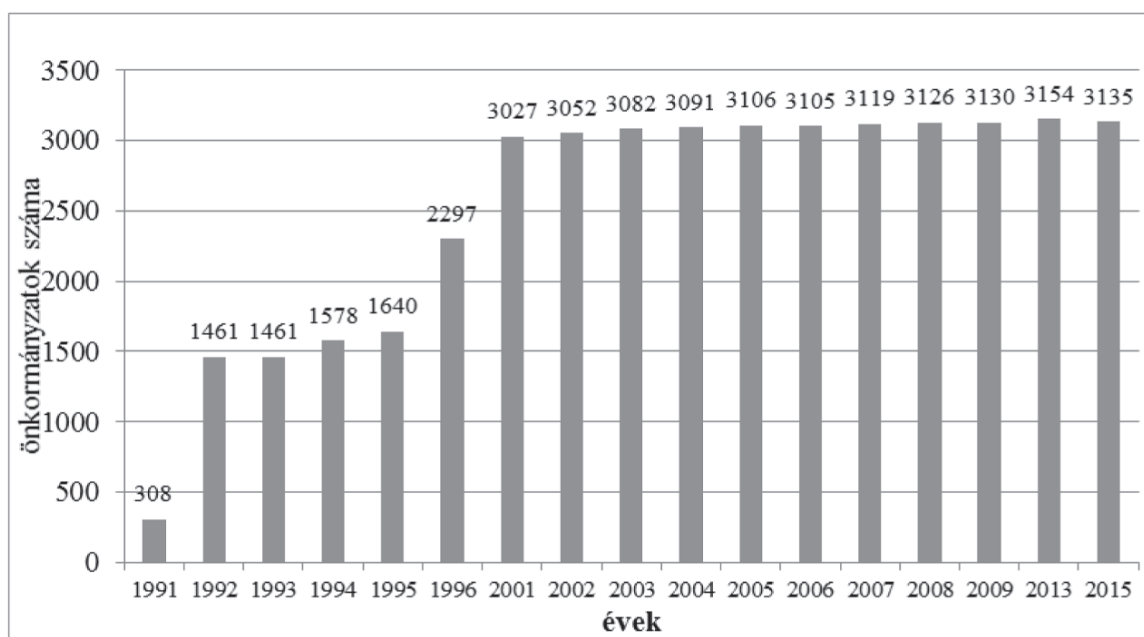
A törvénynek köszönhetően 1991-ben 308 önkormányzat vezetett be helyi adót (1. ábra). Döntően megyei jogú és nagyobb városok voltak, amelyek iparüzési adót, vállalkozók kommunális adóját és idegenforgalmi adót vezettek be. A folyamatos gazdasági helyzet változása azonban megkövetelte, hogy egyre több önkormányzat vezessen be helyi adókat, ezen belül is elsősorban az iparüzési adót. 1992-ben jelentős változás következett be, mivel már 1 461 önkormányzat vezetett be helyi adót, illetve a helyi adó bevétel is számottevően megugrott. Míg 1991-ben 4 milliárd forint volt, addig 1992-ben már 17 milliárd forint folyt be a helyi adóbevételekből. 1993-ban a helyi adót bevezető önkormányzatok számában nem történt változás, viszont a helyi adókból származó bevétel már elérte a 27,1 milliárd forintot (ÖN-KOR-KÉP, 1997).

Az 1994-es évet a választások jellemezték, melynek hatására az újonnan megalakuló képviselő-testületek éltek a helyi adó bevezetésének lehetőségével. Ennek köszönhetően a helyi adót bevezető önkormányzatok száma 1 578-ra emelkedett. Érdekes az a tény is, hogy azon önkormányzatok, amelyeknél igen csekély volt

a helyi adókból származó bevétel, nem tudtak róla lemondani. 1995-ben tovább növekedett a helyi adót bevezető önkormányzatok száma, mivel a hátrányos helyzetű önkormányzatoknak is szükséges volt bevezetniük valamely helyi adónemet az állami támogatás miatt.

1996. januárjában a helyi adókról szóló törvényt módosították, amelynek értelmében a mentességek, kedvezmények szűkültek és az adómértékek emelkedtek, 2001-re megtízszereződött a helyi adót bevezető önkormányzatok száma (3027db) 1991-hez képest. 2013 végéig további 127 önkormányzat vezetett be helyi adót. Magyarországon jelenleg 3178 települési önkormányzat működik, melyből 2015. január 1-től 3135 vezetett be valamilyen típusú helyi adót. Ez 98,6%-os arányt jelent.

1. ábra: Helyi adót bevezető önkormányzatok száma 1991-2015 között Magyarországon

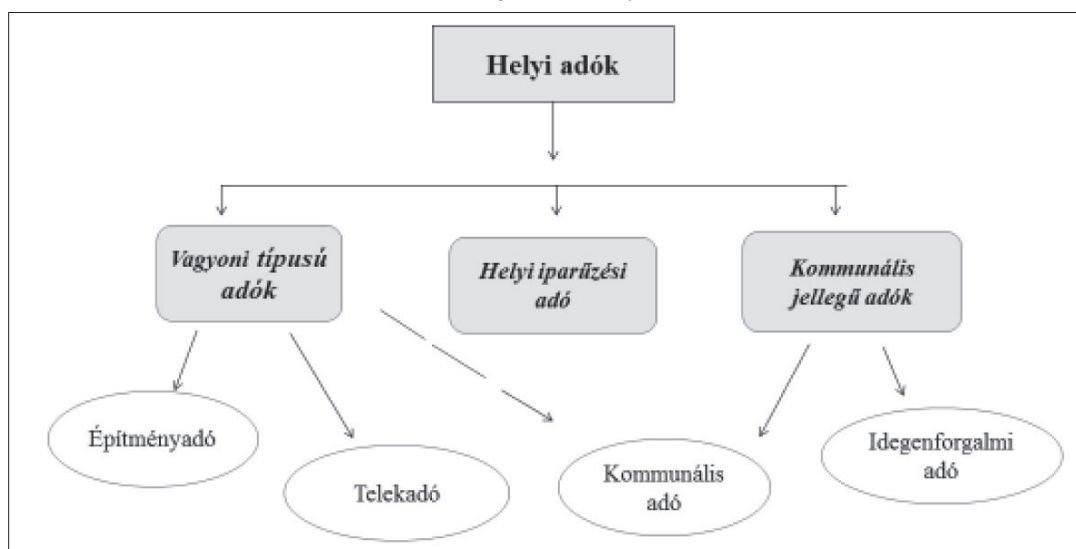
Forrás: Magyar Államkincstár, 2016 (11)

3. Helyi adók formái

Az elmúlt években egyre meghatározó szerepe van a saját bevételeken belül a helyi adókból származó bevételeknek, az önkormányzatok törekednek az adóbevétel növelésére. Ez egyrészt megnyilvánul a helyi adók mértékének folyamatos emelésében, valamint a korábban be nem vezetett adónem bevezetésében. A helyi adók csoportosítását a 2. számú ábra szemlélteti.

A 3. ábra adatai alapján látható, hogy 2015-ben magánszemélyek kommunális adóját a helyi önkormányzatok 72 %-a, helyi iparüzési adót az önkormányzatok 88 %-a vezetett be. A helyi iparüzési adó a vállalkozásokat terheli. Az adó alapja a nettó árbevétel (csökkentve a törvény által előírt közvetlen költséggel pl. az eladott áruk beszerzési értékével, közvetített szolgáltatások értékével, anyagköltséggel stb.), tehát nem a jövedelem adózik, ezért a veszteséges vállalatoknak is meg kell fizetniük a gazdasági tevékenységük után az adót. Érvényesül az az elv, miszerint a vállalkozás használja az ún. közjavakat (infrastruktúrát, szolgáltatásokat), akkor annak fenntartásához, működéséhez is járuljon hozzá függetlenül attól, hogy nyereségesen vagy veszteségesen végzi a tevékenységét.

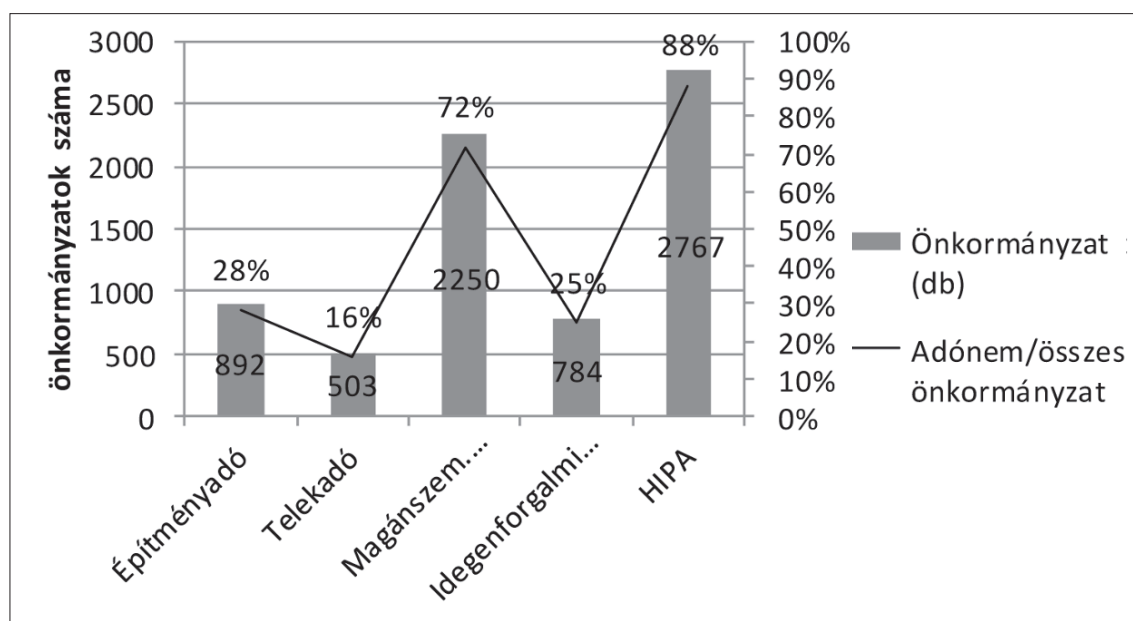
2. ábra: A helyi adók csoportosítása

Forrás: Heirich, 2016

A statisztikai adatok alapján megfigyelhető, hogy az iparilag fejlettebb városokban a vállalkozások adóztatását helyezték előtérbe. Az idegenforgalom szempontjából frekvenciált területeken elsősorban idegenforgalmi adót vezettek be, ami nem a helyi lakosokat, hanem a településre érkező turistákat terheli. A nagy üdülő körzetekben pl. Balaton melletti településeken az önkormányzatok egyik legfontosabb bevételi forrása az idegen forgalmi adó. Ahol sem az iparűzési adó, sem az idegenforgalmi adóztatás nem jellemző, ott a lakosság kötelezhető helyi adó fizetésre. A kommunális adó a magánszemélyeket terheli, az adó alanya az épület, a telek ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett vagyoni értékű jog jogosultja vagy annak tulajdonosa.

3. ábra: Kivetett helyi adók száma adónemenként (2015)

Forrás: Magyar Államkincstár, 2016 (11)

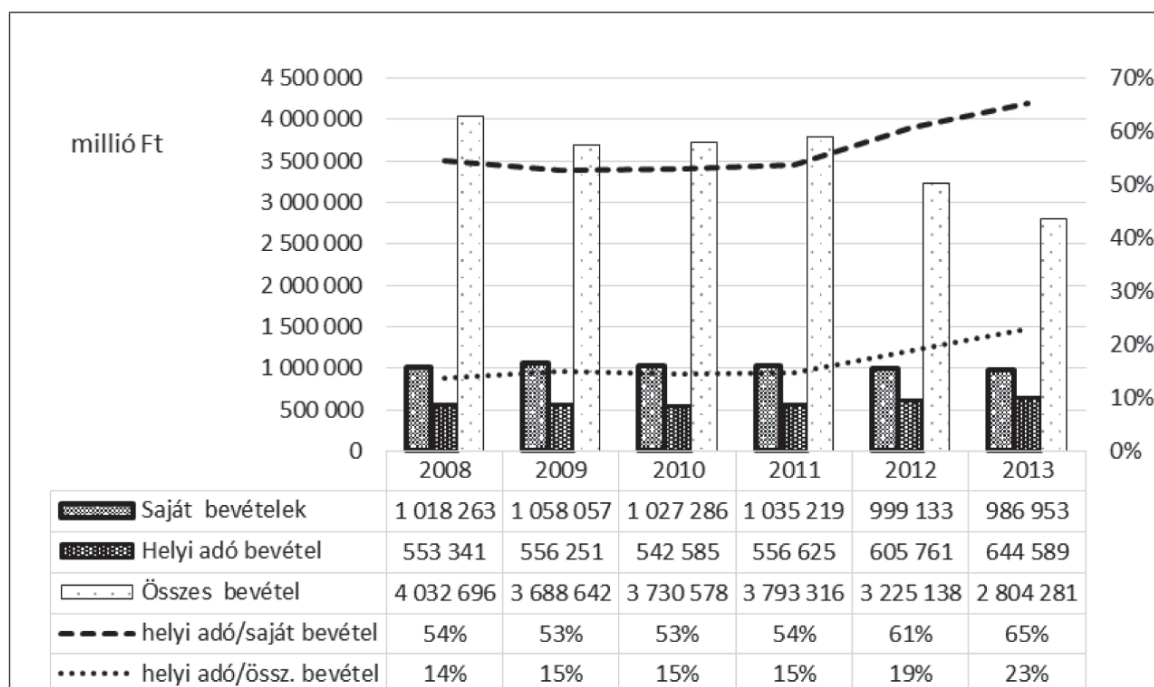
A helyi adók kivetése azonban sohasem volt korlátok nélküli, törvényben rögzített, hogy milyen típusú és mértékű adó vehető ki, mekkora a mértékének a határa, valamint az is, hogy milyen kedvezmények, mentességek érvényesíthetők. (Bordás, 2015) Ugyanakkor a helyi adók növelésének lehetőségét számos, egymást erősítő gazdasági, politikai körülmény korlátozza.

Lóránt már 2008-ban megfogalmazta, hogy az egyre szigorodó gazdasági körülmények mértéktartásra intik a helyi adó rendeleteket alkotó képviselő-testületeket. A potenciális adóalanyok (vállalkozások és magánszemélyek) adóterhelését a központi adók, a munkanélküliség, az inaktívak számának gyarapodása, a reáljövedelmek csökkenése is egyaránt befolyásolja. Az egyes helyi adók bevezetésénél is komoly mérlegelésre készítetik az önkormányzatokat az adóalanyok kiválasztása (vállalkozók és/vagy lakosság), valamint az adómérték, a kedvezmények és mentességek meghatározása szempontjából. (Lóránt, 2008) A helyi adók a vállalkozások számára újabb terheket jelentenek, a lakosság adóztatása a háztartások kiadásait növeli, az újabb adók bevezetése politikai ellenállásba is ütközhet.

4. Helyi adó bevételek szerepe

Az önkormányzatok összes bevételének összege 2008-ban meghaladta a 4 ezer milliárd forintot, válságot követően jelentősen visszaesett, 2009-re 8,5 %-kal, 2011-ről 2012-re közel 15 %-kal, majd 2013-ra további 15 %-kal, 2,8 ezer milliárd forintra csökkent (4. ábra). A bevételek csökkenését a 2011-ben elfogadott önkormányzati törvény (Mötv.) egyik legjelentősebb változása, a feladatrendszer átrendeződése magyarázza. Megszűnt az önkormányzatok korábban kötelező feladatai közé tartozó alap- és a középfokú oktatás és az egészségügyi feladatok helyi szintre történő decentralizációja, az állam vette át ezeket a feladatokat. Így jelentős bevételektől estek el az önkormányzatok, megváltozott a költségvetésük kiadási szerkezete is, s egyben szűkült a kötelező feladatainak a köre is. (Sivák, 2014)

4. ábra: A magyar önkormányzatok helyi adó bevételének alakulása

Forrás: TEIR, I5

A feladatok átrendeződésével egyidejűleg megváltozott a források szerkezete is. A leglényegesebb elem a személyi jövedelemadó kikerülése a források közül, valamint az állami hozzájárulások és támogatások csökkenése a kötelező feladatok egy részének centralizációja miatt. A saját bevételek összege 6 év alatt közel 4 %-kal csökkent, ezzel szemben a helyi adó bevétel 2008 és 2013 között folyamatosan – kivéve 2010. évet –, összesen 111 milliárd forinttal, közel 16,5 %-kal növekedett. Ezzel együtt a helyi adók részesedése a bevételből jelentősen növekedett a vizsgált években. A helyi adók saját bevételen belüli aránya 54 %-ról 65 %-ra, a költségvetéshez viszonyított aránya 14 %-ról 23 %-ra nőtt. Az adatok azt igazolják, hogy az önkormányzatoknak magmaradt feladataik ellátásához egyre növekvő saját bevételre van szükségük.

Horváth és szerzőtársai kutatásai alapján a területi adatokból a nyugat-keleti, az egyes nagy régiók gazdasági fejlettségi színvonalában meglévő különbségek is láthatók (Horváth et al, 2014). Az önkormányzatok Közép-Magyarországon és Dunántúl fejlettebb részein képesek kihasználni a saját bevételi lehetőségeiket, míg a többi régióban jóval kisebb az összes bevételen belül a saját források aránya. A saját bevételek aránya az összes bevételből 2010-ben a legmagasabb Közép-Magyarországon (44,2 %) és Nyugat-Dunántúlon (33,6 %), a legalacsonyabb az Észak-Alföldön (22,2 %) és Észak-Magyarországon (21,8 %), miközben az országos átlag 31,9 %. A szerzők rámutatnak az urbanizációs különbségekre is, miszerint Budapesten az országos átlag kétszerese a helyi adó egy főre jutó összege, míg a tízezer fő alatti településeken rohamosan csökken a helyi adóbevétel, az egy főre jutó összege alig néhány ezer forintot tesz ki.

5. Iparűzési adó

A helyi adók a saját bevételek közel két harmadát, az összes bevétel egy negyedét teszik ki (4. ábra). Az önkormányzatok leggyakrabban az ingatlanhoz kapcsolódó (kommunális, vagyon) adó mellett a vállalkozások által fizetett helyi iparűzési adót vezették be. Az 1. számú táblázat adataiból látható, hogy az iparűzési adóból származó bevétel 2010-ben 472 milliárd forint, 2013-ban 501 milliárd forint, ami a helyi adóbevételek közel 85 %-át teszi ki. A többi adónem 15 % körül részesedik az önkormányzatok helyi adó bevételéből. (Állami Számvevőszék, 2010) Fellegi (2012) tanulmányában a helyi adóztatás fiskális szerepét hangsúlyozza, amit alátámaszt az iparűzési adó meghatározó szerepe a helyi adóbevételek között. Ugyanakkor rámutat arra is, hogy a magyar vállalkozások versenyképessége jelentősen függ a helyi adóztatás jellegétől és mértékétől.

Az ország területi koncentrációjából fakadóan az iparűzési adó több mint 60%-át a főváros és kerületei, valamint a megyei jogú városok szedik be. A fővárosban telepedtek le a legnagyobb cégek és itt működik a legtöbb vállalkozás, így a HIPA bevétel is ide koncentrálódik. Az egy településre jutó bevétel összegében is jelentős eltérések mutatkoznak. Míg országos átlag településenként 2013-ban 159 millió forint, addig Budapesten 99 milliárd forint, a főváros kerületeiben és a megyei jogú városokban 4-5 milliárd forint. A 2074 községi önkormányzat által beszedett adó csak tizede (16 millió forint) az országos átlagnak.

Ha a lakosok számát, arányát tekintjük, a főváros és kerületei, valamint a 22 megyei jogú város területén – ahol az összlakosság kb. 37 %-a él – a helyi iparűzési adó közel 61 %-át szedik be. Ezenkívül még néhány magas adóerő-képességű település (pl. Paks, Budaörs) esetén jelentős az iparűzési adó. A községek, nagyközségek

és a kisvárosok – legalább 3000 ezer település – számára az iparüzési adó nem jelent meghatározó bevételi forrást, a finanszírozási problémájuk megoldására nem nyújt valódi megoldást. (Fellegi, 2012)

1 táblázat: Helyi önkormányzatok helyi iparüzési bevételei település típusonként

Település	Lakosok száma ezer fő	HIPA* millió Ft	%	Egy településre jutó HIPA millió Ft	HIPA millió Ft	%	Egy településre jutó HIPA millió Ft
	2010				2013**		
Főváros	1 705	94 431	20	94 431	99 554	20	99 431
Kerület (23)		108 596	23	4 722	95 650	19	4 159
Megyei jogú város (22)	1 986	103 874	22	4 722	113 084	23	5 140
Egyéb város (266)	3 089	122 760	26	462	140 650	28	528
Nagyközség (152)	643	14 165	3	93	10 232	2	67
Község (2704)	2 702	28 329	6	11	42 065	8	16
Ország összesen (3145)	10 125	472 155	100	150	501 238	100	159

Forrás: Állami Számvevőszék, 2010-2013, Magyar Államkincstár

* HIPA: helyi iparüzési adó.

** 2010-ről 2013-ra Magyarországon a népesség száma közel 216 ezer fővel csökkent, ami elsősorban a születések és a halálozások számának különbségéből fakad. Ugyanakkor megfigyelhető, míg a községekben lakó népesség száma csökkent, addig a fővárosi és a városi lakosság száma valamelyest növekedett.

A kis létszámú települések gyakran versenyeznek egy-egy üzem, telephely nyitása, nagyobb beruházás megvalósítása érdekében, mert helyi adó fizetőként számolhatnak velük, az önkormányzat bevételi forrását növelik. Természetesen ellenkezőleg is igaz, ha pl. megszűnik egy nagyobb adózó telephelye az adott településen, akkor az önkormányzat költségvetésére hatással lehet. Tehát az önkormányzatok költségvetése jelentősen a függ az iparüzési adótól, 2010-ben a helyi adó bevétel 92 %-át a vállalkozások fizették.

6. Települési adó

2015. január 1-től az önkormányzatok már nem csak helyi adókat, hanem települési adókat is bevezethetnek, amennyiben más törvény nem tiltja, illetve a települési adó tárgyát közteher nem terheli. 2015-ben 128 helyi adófizetési kötelezettség újonnan került megállapításra. A meglévő helyi adók közül a legtöbbször a helyi iparüzési adót vezették be (66 település). A MÁK (Magyar Államkincstár) adatai szerint az újonnan megállapított települési adót 98 önkormányzat vezette be, ami

116 adófizetési kötelezettséget jelent. Az újonnan megállapított települési adók közé tartozik a legtöbb önkormányzat által kivetett földadó, továbbá a járműadó, magas építményadó, ebadó és az útadó. A földadó tárgyát az ingatlan nyilvántartásban szántó, szőlő, gyümölcsös kert, nádas, rét, legelő, fásított terület, halastó és művelési ágban nyilvántartott termőföld képi. (MÁK, 2016)

Mielőtt bevezetésre kerülne egy települési adó, minden képviselő-testületnek mérlegelnie kell, hogy van-e értelme bevezetni újabb adóterhet, és mekkora forrást biztosít a településnek, mit tudnak belőle finanszírozni. Stanford már 1987-ben hét követelményt fogalmazott meg a helyi adók bevezetésével kapcsolatban, melyek a következők: a helyi adó legyen széles és viszonylag egyenletes eloszlású, az adóteher a helyi lakosokat érintse, a beszedett adó legyen magas, és lehetőleg állandó hozamot biztosítson, beszedés költsége legyen gazdaságos, legyen igazságos, átlátható, és biztosítsa az elszámolhatóságot helyi szinten. Bordás további elvárásként fogalmazza meg, hogy ne lehessen az adót másra terhelni, azaz az adó-exportálás korlátozása érvényesüljön. (Bordás, 2015)

A magyar gyakorlatban a tapasztalatok szerint a vállalatok a piaci árak meghatározásakor a helyi adókat költségként tekintik, az árba bekalkulálják, így a fogyasztókkal fizettetik meg. A települési adó többsége (földadó, járműadó) a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódik, ami ellentétes a központi kormányzat politikájával, mivel mezőgazdasági termelőket terheli. A települési adóból származó bevétel csak szociális ellátások finanszírozására és településfejlesztésre használható fel, így ezen adókból származó bevétel csak azoknak az önkormányzatoknak kedvez, akiknek nincs elég forrásuk ezen feladatok finanszírozására. A települési adóval szemben a helyi adó 2015-ig szabadon felhasználható volt, ezért egyfajta rugalmasságot is biztosított az önkormányzatoknak. Ettől az évtől a klasszikus adók felhasználásában változás történt, a helyi iparüzési adóból befolyó bevételeket a képviselő testület hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására és a hivatali dolgozók bérköltségére kell/lehet felhasználni.

Összefoglalás

Az önkormányzatiság a demokratikus államok nélkülözhetetlen sajátossága, együtt jár a decentralizációval, a szubszidiaritás élvének érvényesülésével, valamint a központi intézkedések helyi szinten történő megvalósításával. Vannak olyan országok, ahol az önkormányzatok döntési jogosítványai korlátozottabbak, a helyi hatóságok szigorú ellenőrzés alatt állnak, más országokban (pl. Anglia) a közügyekben való részvétel joga szinte teljes körűen érvényesül. (Paulo et al, 2013)

Magyarországon a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény lehetőséget biztosít az önkormányzatok számára adóztatásra. Az adózási kötelezettség akkor áll fenn, ha az adott település képviselő testülete élni kíván az adóztatás jogával és erről rendeletet alkot. A rendeletalkotást követően az önkormányzatok szabad kezlet kapnak abban, hogy a törvényi keretek között mely adónemet, milyen feltételekkel vezetnek be. Ez az oka annak, hogy a különböző településeken eltérő adónemekkel és mértékekkel találkozunk. Ezek meghatározásánál célszerű az adott település, régió gazdasági lehetőségeit és adóerő képességét figyelembe venni. Az önkormányzatok többsége a vállalkozások adóztatását helyezi előtérbe, ezzel csökkentve a versenyképességüket. Mellette szóló érv azonban, hogy a helyi adófizető beazonosítható, az üzleti forgalmat az adott településen végzi, használja az infrastruktúrát.

2015-re az önkormányzatok csaknem 99 %-a vezetett be a helyi adók közül egy vagy több adónemet. Települési adót csak 98 önkormányzat választott bevételi forrásként, az adónemből befolyó bevételt kötötten használható fel, a motiváció csupán abban rejlik, hogy a települések előteremtsék az állam által előírt kötelező feladatok pénzügyi forrásait. Bordás szerint egy szabadon felhasználható települési adó ösztönzőbb lenne az önkormányzatok számára, nagyobb motivációja lenne az önként vállalt feladatok ellátása érdekében. (Bordás, 2015)

A MÁK adatai szerint 2008 és 2013 között a magyar önkormányzatok forrásait tekintve a saját bevételek összege valamelyest csökkent, a helyi adó bevételek összege folyamatosan nőtt, miközben a költségvetési bevételek összege jelentősen, közel 30 %-kal csökkent, ami részben annak köszönhető, hogy a kötelező feladatok egy részét (pl. közoktatást) az állam átvállalta. A helyi adók aránya a saját és a költségvetési bevételből folyamatosan nőtt, ezzel is erősítve az önkormányzatok ún. bevételi rugalmasságát (Vasvári, 2013). Sivák szerint a feladatok átrendeződésével egyidejűleg megváltozott az önkormányzatok forrásszerkezete. A leglényegesebb változás a személyi jövedelemadó kikerülése a források közül, valamint az állami hozzájárulások és támogatások csökkenése. (Sivák, 2014)

A helyi önkormányzati rendszer az elmúlt negyedszázadban többször átalakuláson ment át, de egy dolog nem változott, megmaradtak a helyi adók, a bevezethető adónemek száma növekedett. Megállapítható, hogy a költségvetésen belüli súlyuk folyamatosan növekedett, mivel a korábbi támogatásigényes feladatok jelentős részét központosították. Az első tapasztalatok szerint azonban a települési adó bevezetésével és a helyi iparüzési adó felhasználásának korlátozásával elindult a helyi adók átrendeződése. A magyar önkormányzati rendszerre jellemző decentralizáció helyébe a források és a feladatok centralizációja lépett, az állam olyan feladatokat vett át, mint a közoktatás, az egészségellátás egyes területei, melyek a legtöbb országban a helyi szint feladatai közé tartoznak.

Összeségében megállapítható, hogy a hazai rendszer változásában egyfajta kettősség figyelhető meg. Egyrészt a helyi feladatok átrendeződésével, a központi támogatások csökkenésével a helyi adók erősebb szerepet kapnak a helyi költségvetésben. Másrészt a bevételek felhasználásának kötöttsége gyengítette a helyi adók által korábban biztosított pénzügyi autonómiát.

Felhasznált irodalom

1. Állami Számvevőszék. ÁSZ-jelentés 2010. 3/b melléklet. <https://www.asz.hu/>
2. BAILEY, S. – ELLIOTT, M. (2009): Taking local government seriously: democracy, autonomy and the constitution. *Cambridge Law Journal*, 68(2), July 2009, pp. 436–472. doi:10.1017/S0008197309000397. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=49&sid=7b097fa0-8c78-4a68-8763-f679c6b4974f%40sessionnmgr4001&hid=4203>
3. BORDÁS, P. (2015): A települési adó rendszertani és gyakorlati kérdései. *Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás; NKE Tudományi Szakmai Folyóirata* 3: 4-12. oldal.
4. CHARLOT, S. - PATY, S. - VISALLI, M. (2013): Assessing the impact of local taxation on property prices: a spatial matching contribution. *Applied Economics*, 2013, 45, pp.1151–1166.
5. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=92&sid=7b097fa0-8c78-4a68-8763-f679c6b4974f%40sessionnmgr4001&hid=4203>
6. DEÁK, P. et al. (2013): Adóharmonizáció. Penta Unió Zrt. 2013.

7. ERDŐS, É. (2012): Az európai adóharmonizáció, mint a káros adóverseny elleni fellépés eszköze. *Sectio Juridica Polotica*, Tomus XXX/1.
8. ERDŐS, É. (2009): The local taxation in the European Union – The hungarian local business tax (HIPA) case. *Juridical Current*. 2009, Vol. 12 Issue 2, p 47-60. 14p.
9. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=123&sid=7b097fa0-8c78-4a68-8763-f679c6b4974f%40sessionmgr4001&hid=4203>
10. FELLEGI, M. (2012): Iparüzési adó: érvek – ellenérvek. *Gazdaságtudományi Közlemények*. 6. kötet, 1. szám. 39-47. oldal.
11. FÖLDES, G. (2005): *Adójog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
12. HAMBURGER, S. A. (2002): EU gets serious about tax harmonization. *International Tax Review*, 09587594, Jul/ Aug2002, Vol. 13, Issue 7.
13. <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=120&sid=7b097fa0-8c78-4a68-8763-f679c6b4974f%40sessionmgr4001&hid=4203&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=7185946&db=buh>
14. HALMOSI, P. (2013): A gazdasági válság hatása az OECD-országok önkormányzataira. *Pénzügyi Szemle*. 58. évfolyam. 2013/3. szám.
15. HERICH, Gy. (2016): *Adótan*. Penta Unió Oktatási Centrum. Budapest.
16. HORVÁTH, M. T. – PÉTERI, G. – VÉCSI, P. (2014): A helyi forrásszabályozási rendszer magyarországi példája, 1990-2012. *Közgazdasági Szemle*, LXI. évfolyam., 2014. február.
17. LENTNER, Cs. (2015): *Pénzügyi és költségvetési igazgatás*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2015.
18. LIBERATI, P. - SACCHI, A. (2013): Tax decentralization and local government size. *Public Choice* (2013) 157. p. 183-205. DOI 10.1007/s11127-012-9937-9.
19. LÓRÁNT, Z. (2008): Az államháztartás helyi szintje és a helyi adók. *Pénzügyi szemle*. LII. évfolyam 2008/4. szám.
20. Magyar Államkincstár (2016): Tájékoztató a bevezetett helyi adók szabályairól. <https://hakka.allamkincstar.gov.hu/>
21. OECD (2013a): BLÖCHLINGER, H. – ÉGERT, B.- FREDRIKSEN, K. (2013): Fiscal Federalism and its Impact on Economic Activity, Public Investment and the Performance of Educational Systems. Economics Department Working Papers No. 1051. ECO/WKP(2013)43. <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP%282013%2943&docLanguage=En>
22. OECD (2013b): VAMMALE, C.-HULBERT, C.: Sub-national Finances and Fiscal Consolidation. Walking on the Ice. OECD Regional Development Working Papers 2013/02. DOI:10.1787/5k49m8c9kcf3-en. http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/sub-national-finances-and-fiscal-consolidation_5k49m8c9kcf3-en
23. ÖN-KOR-KÉP(1997): Zsebvizit. *Növekvő igények*. VII. évfolyam 3. szám.
24. SIVÁK, J. (2014): Az önkormányzati rendszer rendszerszemléletben. *Pénzügyi Szemle*. 59. évfolyam. 2014/3.
25. STANDFORD, C. (1987): *Economics of Public Finance*, 3rd editions, Pergamon Press, Oxford. 1987. p. 239.
26. VASVÁRI, T. (2013): Az önkormányzatok 2011. évi gazdálkodása adósságszolgálatuk kizorító hatásának tükrében. *Pénzügyi Szemle*. 58. évfolyam. 2013/3. szám.

Correspondence address:

Dr. Darabos Éva, associate professor, University of Debrecen, Faculty of Economics and Business, Institute of Accounting and Finance. 4032 Debrecen, Böszörményi út 138.sz. Hungary. E-mail: darabos.eva@econ.unideb.hu